

Grzeczność przy koreańskim stole – podstawowe zasady etykiety obowiązującej przy stole w Korei Południowej na przykładzie informacji dostępnych w sieci w języku polskim oraz wybranych scen z koreańskich seriali streamingowych

Höflichkeit am koreanischen Tisch – Grundlegende Tischmanieren in Südkorea am Beispiel von im Internet auf Polnisch verfügbaren Informationen und ausgewählten Szenen aus koreanischen Streaming-Serien

In den letzten Jahren ist die zunehmende Popularität der koreanischen Kultur in Polen unverkennbar. Dieser beobachtete Trend ist Teil eines globalen Anstiegs des Interesses an der koreanischen Kultur, der als „Koreanische Welle“ bezeichnet wird. Zu den Faktoren, die zur wachsenden Faszination für Südkorea beitragen, gehört unter anderem die Beliebtheit koreanischer Fernsehserien, die über Streaming-Dienste zugänglich sind. Ziel dieses Artikels ist es, die in koreanischen Serien propagierten Tischsitten mit den Empfehlungen in polnischsprachigen Online-Ratgebern zu diesem Thema zu vergleichen. Trotz des Trends zur südkoreanischen Kultur gibt es in Polen noch relativ wenige Studien über die dortigen Sitten und Bräuche. Die Wahl des Themas, das sich auf das Verhalten am Tisch konzentriert, ist nicht zufällig. Für Koreaner haben sowohl die Zubereitung der Speisen als auch die Höflichkeitsregeln, die den Verzehr der Mahlzeiten bestimmen, eine große Bedeutung. Für die Untersuchung wurden Informationen aus polnischsprachigen Online-Ratgebern ausgewählt und verglichen. Das Untersuchungsmaterial in Form von Serien-Szenen wurde aus koreanischen Produktionen entnommen, die auf der Streaming-Plattform Netflix verfügbar sind. Es wurden Szenen ausgewählt, die es ermöglichen, die Höflichkeitsregeln sowohl auf der verbalen als auch auf der nonverbalen Ebene zu analysieren, und zwar in Bezug auf die grundlegenden Regeln, die derzeit am koreanischen Tisch in familiären, gesellschaftlichen und beruflichen Situationen gelten. Die Ergebnisse der Analyse können sowohl zu theoretischen Erkenntniszwecken als auch zu praktischen Zwecken verwendet werden, indem sie eine Art umfassender und synthetischer Sammlung der wichtigsten Informationen darstellen, die sowohl für Reisende nach Südkorea, Liebhaber der koreanischen Küche, die Restaurants mit koreanischen Spezialitäten besuchen, als auch für in Polen beschäftigte Mitarbeiter koreanischer Unternehmen von Nutzen sein können.

Schlüsselwörter: Tischmanieren, verbale und nonverbale Höflichkeit, Honorifikativität, Südkorea

Politeness at the Korean Table – Basic Table Etiquette in South Korea Based on Information Available Online in Polish and on Selected Scenes from Korean Streaming Series

In recent years, the growing popularity of Korean culture in Poland has become increasingly noticeable. This trend observed is part of a global rise in interest in Korean culture, referred to as the “Korean wave.”

Among the factors contributing to the increasing fascination with South Korea is the popularity of Korean television series available via streaming platforms. The aim of this article is to compare the table etiquette principles promoted in Korean dramas with the recommendations found in online guides on this subject available in Polish. Despite the trend toward South Korean culture in Poland, there is still a limited number of studies on its culture and customs. The choice of the topic concerning table manners is not accidental. For Koreans, both the preparation of dishes and the rules of etiquette that dictate how meals should be consumed are of significant importance. For the purpose of this study, information from Polish-language online guides was selected and compared. The research material, in the form of scenes from television series, was drawn from Korean productions available on the Netflix streaming platform. The scenes were selected in a way to enable the analysis of the etiquette in both verbal and non-verbal layers, focusing on the basic rules currently followed at the Korean table in family, social, and professional settings. The results of the analysis can serve both theoretical and practical purposes, providing a comprehensive and synthesized set of essential information that may be useful for individuals traveling to South Korea, fans of Korean cuisine visiting restaurants offering Korean specialties, and employees working in Korean companies in Poland.

Keywords: table etiquette, verbal and non-verbal politeness, honorifics, South Korea

Author: Barbara Maj-Malinowska, Jan Kochanowski University of Kielce, ul. Żeromskiego 5, 25-369 Kielce, Poland, e-mail: barbara.maj-malinowska@ujk.edu.pl

Received: 9.6.2023

Accepted: 28.12.2024

1. Uwagi wstępne

W ostatnich latach trudno nie zauważyć rosnącej popularności kultury koreańskiej w Polsce. Przejawia się ona w przestrzeni medialnej, gdzie uwagę internautów przyciągają muzyczne grupy K-Popowe, blogi i wideoblogi przybliżające przepisy koreańskiej kuchni, oraz inne ciekawostki dotyczące języka i kultury koreańskiej. Zainteresowanie Republiką Korei uwidacznia się również w krajobrazie miast naszego kraju, w których otwierają się kolejne sklepy z produktami importowanymi bezpośrednio z Korei Południowej, restauracje i bary oferujące dania kuchni koreańskiej zarówno tradycyjnej, jak i street foodowej, a w sklepach znaleźć można szeroki wybór koreańskich książek, kosmetyków i elektroniki. Do wzrostu fascynacji Koreą Południową zdecydowanie przyczyniła się wreszcie popularność koreańskich seriali streamingowych (określanych inaczej jako K-dramy) oferowanych m.in. przez takie platformy, jak: Netflix, Rakuten Viki, Amazon Prime czy HBO Max.¹

Opisany powyżej trend jest częścią globalnego wzrostu zainteresowania kulturą koreańską określanego jako „koreańska fala” czy też hallyu. Jak podaje Oleksiuk: „Hallyu (한류), czyli ‘koreańska fala’ to neologizm składający się z dwóch wyrazów: Han (한) – od słowa Hanguk, czyli Korea, natomiast llyu (류) oznacza falę lub styl” (Oleksiuk

¹ Rosnącej popularności seriali koreańskich w Polsce i na świecie poświęciła swoją pracę magisterską Pasińska, por. <https://ruj.uj.edu.pl/entities/publication/0dbba360-bf89-4723-9714-9bc9f3665c6d>, dostęp: 20.9.2024. Zaskakującą sławę serialu „Squid Game” analizowali ponadto Jankowiak oraz Michalak, potwierdzając skokowy wzrost zainteresowania koreańskimi dramami po premierze serialu w 2021 r. (por. Jankowiak/Michalak 2022: 82).

2021: 210). Pojęcie to oznacza, najprościej rzecz ujmując, rozprzestrzenianie się koreańskiej kultury popularnej za granicą, w tym również nad Wisłą.

Celem niniejszego artykułu jest porównanie promowanych w streamingu zasad etykiety, w tym przypadku wyłącznie tej obowiązującej przy stole w Korei Południowej z zaleceniami internetowych poradników dostępnymi w sieci w języku polskim. Wybór tematyki obejmującej zachowanie się przy stole jest nieprzypadkowy. Koreańczycy dużą wagę przywiązują bowiem zarówno do przygotowania samych dań, jak i do sposobu, w jaki posiłki są konsumowane. Pojęcie grzeczności przy stole będzie odnosiło się w niniejszym artykule do obowiązujących w Korei podstawowych zasad *savoir-vivre* towarzyszących zarówno posiłkom² w gronie rodzinnym, jak i spotkaniom o charakterze towarzyskim oraz zawodowym. Materiał badawczy w postaci wskazówek *savoir-vivre* obejmujących zachowanie się przy stole w Korei Południowej został wyselekcjonowany ze stron internetowych, blogów, i wideoblogów w języku polskim, natomiast przykłady serialowych dialogów pochodzą z południowokoreańskich seriali, nakręconych w latach 2018–2020, dostępnych na platformie Netflix.

2. Seriale streamingowe a seriele telewizyjne. Znaczenie seriali we współczesnym świecie

„Świadomość odbiorców kultury medialnej w XXI wieku kolonizują seriele” (Konieczna 2021: 85). Powyższy cytat można potraktować jako odpowiedź na pytanie, dlaczego warto podejmować się badań nad treściami składającymi się na fabułę seriali. Konieczna, która analizowała kwestię seriali i ich odbioru, potraktowanych jako odbicie zmian społeczno-kulturowych przekonuje, że seriele rejestrują i konfrontują widza m.in. z przemianami obyczajowymi, wpływając tym samym na świadomość ich odbiorców (por. tamże). Konstatacja Koniecznej nie jest nowa. W 2019 r. w swojej mowie noblowskiej sama Olga Tokarczuk podkreśliła rolę serialowych opowieści w odcinkach, które na nowo opowiadając świat wprowadzają odbiorcę w trans poznawczy (por. Tokarczuk 2020: 268). W opinii noblistki, pomimo że ten typ opowieści istniał od starożytności, to nigdy wcześniej „nie zagarnął on dla siebie tak dużo przestrzeni i nie oddziaływał tak istotnie na zbiorową wyobraźnię” (tamże). Dlatego, jak ujmuje rzecz pisarka: „Pierwsze dwie dekady XXI wieku z pewnością należą do seriali. Ich wpływ na sposoby opowiadania (i przez to też rozumienia) świata jest rewolucyjny” (tamże).

Według ustalonej w „Słowniku terminologii medialnej” definicji serial to: „program telewizyjny, najczęściej fabularna opowieść filmowa (rzadziej dokument lub film animowany), prezentowana w regularnych odstępach czasu. Ukazuje, w skończonej liczbie odcinków, jedną opowieść tworzącą zamkniętą fabularnie całość” (2006: 194).

² W niniejszym opracowaniu analizuję wyłącznie kwestie związane z jedzeniem. Kultura picia alkoholu w Korei Południowej ze względu na jej złożony charakter wymaga osobnej analizy.

Definicja ta odnosi się do seriali emitowanych przez stacje telewizyjne i podkreśla fakt regularnego wyświetlania kolejnych odcinków, na które widz musi czekać do czasu pojawienia się w ramówce następnej części.

Inaczej wygląda dostęp do seriali emitowanych za pośrednictwem platform streamingowych. Jak podaje Rawski: „Taki serial³ użytkownik może oglądać bez przerw (binge watching⁴), kiedy chce i jak długo chce, nie jest mu narzucony konkretny czas jak w przypadku tradycyjnego serialu telewizyjnego. Widz może wybierać odcinki, powracać do nich” (Rawski 2023: 8). Nie wnikając głębiej w rozróżnienie gatunkowe poszczególnych typów seriali, co nie jest przedmiotem niniejszej analizy, warto podkreślić, że wspomniany uprzednio binge-watching w przypadku seriali koreańskich dostępnych w streamingu jest zjawiskiem nader powszechnym. Świadczą o tym komentarze na forach dyskusyjnych platform streamingowych, których uczestnicy chętnie dzielą się swoimi uwagami, nierzadko podkreślając, że obejrzeni cały serial od razu lub wyrażając irytację, że musieli zbyt długo czekać na kontynuację danej serii lub tłumaczenia napisów. Drugą istotną z punktu widzenia przeprowadzonej analizy kwestią jest możliwość wielokrotnego powtarzania przez widza całej serii lub powracania do ulubionych odcinków i scen. Do tego również przynajmniej się odbiorcy w komentarzach. Same serwisy monitorują i wykorzystują niniejsze zachowanie widzów w rekomendacjach podkreślając przykładowo, że dany serial jest jednym z najchętniej oglądanych ponownie (m.in. w taki sposób reklamuje część swojej oferty serwis Netflix, wyświetlając w lewym górnym rogu ekranu, pod krótkim opisem fabuły danej serii, komunikat: „Jeden z seriali najczęściej oglądanych ponownie”).

Dowodu na tego typu praktyki oglądania seriali przez polskich widzów dostarczyło badanie sposobu recepcji seriali nowej generacji przez polskiego odbiorcę przeprowadzone przez Karasińską w 2015 r. Badanie objęło 217 osób w wieku 18–34 lat i wykazało, że niemal połowa respondentów okazała się odbiorcami kompulsywnymi (por. Karasińska 2016: 58). Analiza dostarczyła ponadto następujących wniosków dotyczących przyczyn binge-watchingu: „Według deklaracji widzów w wieku od 18 do 35 lat ich głównymi motywacjami do intensywnego śledzenia seriali jest to, że dzięki nim mogą się uczyć obcych języków, poznawać różnorodne konteksty kulturowe [...]” (tamże).

Podsumowując przytoczone wyniki badań, można stwierdzić, że seriale streamingowe nie tylko umożliwiają poznawanie innych wzorców kulturowych. Wzorce te zostają utrwalone przez fanów poprzez wielokrotne oglądanie przez nich tych samych odcinków danej serii.

³ Seriale streamingowe określane bywają też mianem neoseriali lub seriali nowej generacji. Pojęcia te odnoszą się do seriali telewizyjnych powstałych w nowym millenium (por. Boro-wiecki 2029: 164).

⁴ Binge-watching to taki sposób oglądania serialu, który polega na obejrzeniu od razu kilku lub kilkunastu odcinków. Binge-watching tłumaczone jest na język polski najczęściej jako oglądanie kompulsywne. Karasińska określa je mianem „serialowego obżarstwa” (por. Karasińska 2016: 52).

3. Zasady grzeczności przy koreańskim stole propagowane w Internecie w języku polskim

Spośród dostępnych w sieci źródeł na potrzeby niniejszego artykułu wybrałam kilka propozycji przybliżających Polakom zasady etykiety przy koreańskim stole: w domu, w gościnie oraz w restauracji. Aby dobrze zrozumieć ich przekaz warto podkreślić, że grzeczność w Korei Południowej, zarówno werbalna, jak i niewerbalna, oparta jest na szczególnym rodzaju znaczenia odnoszącego się do relacji pomiędzy nadawcą a odbiorcą, nadawcą a słuchaczem (niebędącym adresatem komunikatu) oraz nadawcą a bohaterem wypowiedzi, określanej mianem honoryfikatywności⁵ (por. Huszcza 1996: 51). We wzajemnych relacjach rodzimi użytkownicy języka koreańskiego przyznają bowiem zarówno samym sobie, jak i pozostałym osobom, określone rangi. Do podkreślenia owych rang służą gramatyczne i leksykalne środki językowe, wynikające z reguł konwersacyjnych (por. tamże: 52). Podwyższeniu bądź obniżeniu rangi rozmówcy służą też zachowania i gesty niewerbalne. Koreańczycy, jako przedstawiciele ceremonialnych kultur wysokiego kontekstu (por. Zenderowski/Koziński 2012: 72–73), w relacjach międzyludzkich ukierunkowani są z jednej strony na starszeństwo i status społeczny, z drugiej zaś na harmonię i zachowanie dobrych stosunków, których pielęgnowaniu służą m.in. spotkania przy stole (por. Gesteland 2013: 201).

Mając w pamięci powyższe, naukę koreańskich manier przy stole online można przykładowo zacząć od porad udzielanych przez Mijin Mok, znaną jako Koreanka. Po obejrzeniu 15 minutowego filmiku, mieszkającej w Polsce wideoblogerki, która przedstawia zainteresowanym zwyczaje swojego rodzinnego kraju, widz będzie wiedział, że:

1. Na nakrycie koreańskiego stołu zwyczajowo składa się szereg dań w małych miseczkach. Dania określane są mianem 반찬 czyli 'przystawek'⁶. Naczynia z daniami towarzyszącymi stawiane są na środku stołu i przeznaczone dla wszystkich. Każda osoba sięga po wybrany dodatek własnymi pałeczkami. Prośba o podanie osobnego talerzyka na przystawki odbierana jest jako niegrzeczna. Zupa stawiana w garnku lub większym naczyniu na środek stołu jedzona jest również wspólnie przy użyciu przez biesiadników własnych łyżek.⁷
2. Oprócz przystawek każdy otrzymuje własną miseczkę z ryżem oraz drugą miseczkę z zupą. Do jedzenia dań służą pałeczki oraz łyżka. Ta ostatnia stosowana jest nie

⁵ O honoryfikatywności w języku koreańskim piszą ponadto między innymi: Choi (2013), You (2018, 2020, 2021); Kida (2022) oraz Taczkowska (2022).

⁶ Można je również określić jako dania towarzyszące, ponieważ są one traktowane jako uzupełnienie dań głównych.

⁷ Kultura koreańska należy do kultur hierarchicznych i kolektywistycznych, które podkreślają wartości wspólnotowe, takie jak konieczność dbania o innych m.in. poprzez dzielenie się jedzeniem. W opisie cech charakterystycznych kultur kolektywizmu Radosław Zenderowski oraz Bartosz Koziński wśród wartości wyznawanych przez kolektywistów wymieniają

tylko do jedzenia zupy, lecz także ryżu. Jedzenie ryżu za pomocą pałeczek uznawane jest za uchybienie etykiety. Koreańskie pałeczki różnią się od chińskich i japońskich kształtem oraz materiałem, z którego są wykonane. Są one bowiem metalowe, prostokątne i spłaszczone w odróżnieniu od okrągłych, drewnianych pałeczek stosowanych w Chinach i Japonii. Pałeczki wraz z łyżką kładzie się obok miseczek z zupą i ryżem. Ani w trakcie, ani po zakończeniu posiłku nie wolno zostawiać sztućców pionowo w ryżu, ponieważ jest to odczytywane jako chęć życzenia drugiej osobie śmierci. Podczas jedzenia wszystkie miseczki cały czas pozostają na stole. Nie wypada podnosić naczyń do ust, aby dojeść resztkę ryżu czy dopić zupę.

3. Spożywanie posiłku zaczyna się w momencie, gdy osoba (naj)starsza przy stole sięgnie po pałeczki i zacznie jeść. Płec nie ma tu znaczenia.

4. Odpowiednikami polskiego zwrotu grzecznościowego: *Smacznego* są w języku koreańskim następujące wyrażenia:

잘 먹겠습니다 – zwrot używany przed rozpoczęciem jedzenia, dosłownie oznacza ‘dobrze zjem; 잘 먹었습니다 – stosowany po skończonym posiłku, dosłownie: ‘dobrze zjadłem’; 맛있게 드세요 – zwrot używany przed rozpoczęciem jedzenia w stosunku do osoby starszej lub wyższej w hierarchii, dosłownie: ‘proszę smacznie zjeść’ oraz 많이 드세요 – zwrot używany przed rozpoczęciem jedzenia w stosunku do osoby starszej lub ważniejszej, dosłownie: ‘proszę dużo zjeść’. Zwroty te, jak podaje autorka filmiku, mają charakter formalny i mogą być stosowane również podczas kolacji firmowych (por. Koreanka 2019).

W zakresie dobrych manier przy stole portal Korea Online udziela zainteresowanym następujących wskazówek odnośnie do etykiety obowiązującej osoby będące w goście: „Jeśli zostaniemy zaproszeni do koreańskiego domu na obiad, musimy zapamiętać kilka zasad obowiązujących przy stole. Zawsze należy poczekać aż zostanie nam wskazane miejsce, gdzie mamy usiąść. Jest ono ustalane przez gospodarzy jeszcze przed naszym przybyciem. Najpierw obsługiwani są najstarsi i to oni rozpoczynają jedzenie. W trakcie posiłku nigdy nie należy wskazywać pałeczkami ani wbijać ich w jedzenie. Kostki i skorupki z owoców morza należy odkładać na dodatkowy talerzyk albo na stół. Wskazane jest, żeby spróbować odrobinę z każdej potrawy. Jeśli jesteśmy ciekawi, możemy zapytać o rzeczy na stole, których nie znamy. Kiedy za pierwszym razem zostanie nam zaproponowana dokładka, powinniśmy odmówić. Dopiero gdy propozycja zostanie powtórzona lub gdy gospodarz będzie nalegał możemy się zgodzić. Po skończonym posiłku nasz talerz powinien być pusty, dlatego nie należy nakładać sobie więcej niż możemy zjeść. To, że skończyliśmy posiłek powinniśmy zasygnalizować odkładając pałeczki na podstawkę lub na stole; nigdy nie powinno się ich kłaść na miseczce do ryżu” (Petkiewicz 2018).

harmonię, godność osobistą, „zachowanie twarzy”, szacunek dla starszych, lojalność dzieci wobec rodziców, równą dystrybucję nagród w grupie oraz spełnianie potrzeb innych (Zenderowski/Koziński 2012: 68).

Strona internetowa fajnepodroze.pl przedstawiająca „104 niesamowite ciekawostki o Korei Południowej” zaleca ponadto przyjście na spotkanie z drobnym prezentem dla gospodarzy, którym mogą być kwiaty, owoce lub słodkości oraz informuje, że Koreańczycy po zakończonej wizycie zwykle odprowadzają swoich gości do bramy lub samochodu.⁸

Autor bloga „Polak w Seulu” przybliży rodakom z kolei zwyczaje panujące w tradycyjnej koreańskiej restauracji i zastrzega, że już samo wejście do takiego lokalu może okazać się wyzwaniem z uwagi na konieczność odczekania w nieraz długiej kolejce, aż zwolni się stolik. Obsługa zawsze zadaje gościom pytanie, ile osób liczy dana grupa i wskazuje odpowiednie miejsce. Nietaktem jest wybór większego stolika niż jest to konieczne. Niespotykanym w Polsce elementem etykiety w tego typu miejscu jest konieczność zdjęcia butów w przedsionku (goście podczas całego spotkania w lokalu pozostają w skarpetkach) i zajęcie miejsca przy niskim stoliku. Zamiast krzeseł do siedzenia służą miękkie maty oraz poduszki. Polaka zaskoczyć może również brak wydrukowanego menu lub menu dostępne wyłącznie w języku koreańskim. Autor bloga zaleca w takim przypadku zamówienie specjalności lokalu. Na stoliku znajdują się kubeczki na napoje, natomiast goście sami uzupełniają nakrycie wyjmując sztućce z szuflady z boku stolika. Kelnerzy szybko zapełnią wolne miejsce na jego środku serwując minimum 3 dania towarzyszące⁹. Przyjętą praktyką jest zamawianie większej liczby dań niż liczba uczestników spotkania, którymi biesiadnicy będą się dzielić. Przyniesiony przez kelnera rachunek należy uiścić w kasie przy wyjściu. Płaci się wyłącznie za zamówione dania (przystawki wliczone są w ich cenę). Nie jest przyjęte dawanie napiwków.¹⁰

W kontekście grzeczności obowiązującej w koreańskich lokalach gastronomicznych na portalu Prezi Kaczmarek wskazuje z kolei na konieczność zachowania równego tempa jedzenia z innymi w przypadku spożywania posiłków z osobami starszymi lub posiłków biznesowych. Można też odłożyć pałeczki i łyżkę, i poczekać na pozwolenie odejścia od stołu, gdyż nie wypada tego uczynić przed osobami starszymi lub wyższymi w hierarchii. Absolutnym tabu jest zaś wydmuchiwanie czy wycieranie nosa przy stole. W przypadku spożywania słynnych ostrych dań kuchni koreańskiej jedyny sposób na wytarcie ciekącego nosa polega na udaniu się w tym celu do toalety. Gdy obiad jedzony jest z osobą starszą, to ona płaci rachunek. W zamian można zapłacić za drugą kolejkę napoju lub deser. Podliczanie rachunku w momencie płacenia i próba podzielenia go

⁸ Por. <https://fajnepodroze.pl/korea-poludniowa-ciekawostki-informacje-fakty/>, dostęp: 24.9.2024.

⁹ Szybka obsługa w gastronomii jest normą w Korei. Jak pisze Husarski: „Gościłem wielu Koreańczyków w Polsce. Do stałych uwag po podróży po Europie należy czas oczekiwania w restauracjach. To, co jest u nas normą, w Korei byłoby nie do zaakceptowania. Bywa, że czas oczekiwania dłuższy niż pięć minut skutkuje negatywną recenzją w internecie” (Husarski 2021: 18).

¹⁰ Por. <https://polakwseulu.blogspot.com/2017/02/w-tradycyjnej-koreanskiej-restauracji.html>, dostęp: 24.9.2024.

(w przypadku relacji równorzędnej) również uważane jest za nietakt. W takiej sytuacji lepiej zaprosić kogoś na deser lub do kawiarni¹¹ (por. Kaczmarek 2019).

Reasumując przegląd dostępnych w języku polskim poradników online, omawiających kwestie koreańskiej etykiety przy stole, należy stwierdzić, że opracowania te mają charakter wycinkowy. Osoby zainteresowane kompleksową charakterystyką zasad grzeczności obowiązujących przy koreańskim stole, by móc dowiedzieć się tego, co najistotniejsze, muszą znaleźć i porównać przynajmniej kilka różnych źródeł.

4. *Savoir-vivre* przy serialowym stole

Każdy, kto kiedykolwiek próbował oglądać koreańskie seriale od razu zauważy, że zagadnieniom związanym z przygotowaniem i spożywaniem posiłków oraz towarzyszącej im etykietce poświęcone są całe sceny. Składa się na to kilka przyczyn. Jedną z nich jest z pewnością kwestia reklamy – producenci seriali mają za zadanie sprzedawać towary sponsorów i reklamodawców. Innym powodem jest propagowanie rodzimych produktów za granicą, które dzięki takiej reklamie mogą być eksportowane w różne strony świata. Ostatnim (i z punktu widzenia niniejszej analizy najistotniejszym zamiarem) jest wreszcie chęć edukowania i krzewienia koreańskiej kultury zarówno w kraju, jak i poza jego granicami.

A. Przykłady ilustrujące zasady zachowania się przy stole w domu, gronie rodzinnym, w relacjach bliższych

Porównanie poradnikowych zaleceń etykietalnych z rzeczywistością serialową¹² zaczęłam od kilku przykładów scen posiłków domowych w rodzinnym gronie. Z uwagi na wysokokontekstowy charakter kultury koreańskiej zdecydowałam o zaprezentowaniu materiału językowego na pełnym tle, tj. opisanie całych scen, tak aby można było przyjrzeć się statusom przypisanym bohaterom oraz sytuacji, w jakiej się oni znajdują. W artykule tym uwaga skupiona jest wyłącznie na grzeczności związanej z jedzeniem.

Głównymi bohaterami serialu z 2020 r. „It's ok to not be ok” („사이코지만 괜찮아”) są trzy osoby, autorka książek dla dzieci, Ko Moon-Yeong, oraz dwaj bracia – młodszy, Moon Gang-Tae, pracuje jako opiekun w szpitalu psychiatrycznym, starszy Moon Sang-Tae, znajduje się pod jego opieką, ponieważ jest autystykiem. W wyniku

¹¹ Nie jest to zadaniem trudnym. Jacoby przypisuje wszechobecność kawiarni w koreańskich miastach wpływom amerykańskim. Przytoczone przez niego statystyki dotyczące Seulu obrazują gwałtowny wzrost liczby lokali z 300 w 1999 r. do ponad 18 000 kawiarni w 2016 r (Jacoby 2020: 44).

¹² Bohaterowie wielu K-dram, szczególnie tych obyczajowych, spotykają się bardzo często przy stole. Bywa, że w jednym odcinku scen przy stole jest więcej niż jedna lub nawet dwie, co w przypadku 16 odcinkowych serii, pozwala widzom spędzić przy koreańskim stole sporo antenowego czasu. W niniejszym artykule ze względu na obszerność dostępnego materiału, przytaczam jedynie kilka przykładów takich scen, wybranych z powodu pokazanych w nich różnych aspektów werbalnych i niewerbalnych zachowań grzecznościowych bohaterów. Wszystkie seriale, z których zacerpnęłam przykłady, dostępne są na platformie Netflix.

splotu okoliczności trójka bohaterów zamieszkuje razem, co daje możliwość pokazania domowych posiłków. Zachętą do rozpoczęcia jedzenia w przypadku pierwszego wspólnego śniadania (odc. 6.) staje się komenda młodszego z braci, który je przygotował:

– 어서 밥 먹어! ‘Prędko, chodźcie jeść!’¹³.

Użyty zwrot ma charakter nieformalny, o czym świadczy brak jakiegokolwiek końcówki grzecznościowej. Jak podaje Paradowska gramatyka języka koreańskiego wyróżnia dwa rejestry – formalny i nieformalny, które można dalej podzielić na 6 poziomów grzeczności. Obecnie używane są najczęściej 4 z nich: forma honoryfikatywna formalnie grzeczna, forma grzeczna niepoufała, forma poufała oraz forma bardzo poufała. Dany poziom grzeczności jest realizowany przez orzeczeniowe końcówki finitywne. W obrębie stylu nieformalnego w życiu codziennym najczęściej stosowane są: poziom grzeczny niepoufały, którego końcówką dla zdania oznajmującego jest – (아/어)요, poziom poufały: – (아/어) oraz poziom bardzo poufały: – 는다/ㄴ 다/다. W sytuacjach oficjalnych wobec osób stojących wyżej w hierarchii stosowany jest najwyższy poziom stylu formalnego, którego końcówki dla zdania oznajmującego to: – 버니다/습니다 (por. Paradowska 2021: 517–519).

Innym wykładnikiem poufałości w tej scenie jest zastosowanie przez bohatera neutralnego czasownika 먹다 ‘jeść’, który jest używany w sytuacjach rodzinnych i swobodnych. W języku koreańskim niektóre czasowniki mają swoje honoryfikatywne odpowiedniki leksykalne. Ich zadaniem jest wywyższenie osoby, o której jest mowa (por. tamże: 509). Do najczęściej używanych na co dzień zaliczyć należy m.in. właśnie czasownik jeść, którego odpowiedniki brzmią następująco: 먹다 ‘jeść’ – 드시다, 잡수시다 ‘spożywać, szanownie jeść’.¹⁴

Ponieważ sytuacja jest nowa dla całej trójki bohaterów, posiłek upływa w ciszy, przerwanej tylko raz przez starszego z braci, który zadaje pytanie również o charakterze grzecznościowym na poziomie poufałym:

– 더줘? ‘Dokończ ci?’, na które uzyskuje poufałą odpowiedź: – 꿀 ‘Jasne’.

Jeśli chodzi o nakrycie – na stole znajdują się trzy talerze z przystawkami oraz garnek z zupą umieszczony na środku. Każdy z bohaterów ma własną miseczkę z ryżem,

¹³ Podanie oryginalnych wersji wypowiedzi bohaterów zapisanych alfabetem hangul (한글), zaczerpniętych z serialowych napisów pozwala na wyeksponowanie i przeanalizowanie koreańskich wykładników grzeczności nieobecnych w języku polskim. Przytaczane kwestie dialogowe przetłumaczone zostały przeze mnie w możliwie najwierniejszy sposób, jednakże należy nadmienić, że na dokonanie tłumaczenia dosłownego nie pozwalają zbyt duże różnice pomiędzy językiem polskim a koreańskim, szczególnie w zakresie honoryfikatywności.

¹⁴ Zaproponowane tłumaczenie ma na celu wyjaśnienie, w jaki sposób podane przykłady zmieniają znaczenie czasownika 먹다 ‘jeść’. Wierne przetłumaczenie wspomnianych czasowników na język polski nie jest możliwe, ponieważ w polszczyźnie brak jest ich dokładnych odpowiedników.

drugą z zupą oraz łyżkę, pałeczki i kubeczek. Sięgając po zawartość wspólnych naczyń bohaterka używa własnych sztuczków.

W tym samym odcinku jest jeszcze jedna scena posiłku o swobodnym, rodzinnym charakterze. Biorą w niej udział cztery osoby – obaj bracia, zaprzyjaźniona koleżanka z pracy młodszego z nich oraz jej matka, która organizuje obiad w szpitalnej przestrzeni socjalnej. Podobnie, jak w przypadku śniadania, tutaj również podstawą jest miseczka ryżu, a środek stołu nakryty jest kilkoma przystawkami, podanymi w przenośnych okrągłych naczyniach. Osobą zapraszającą jest matka koleżanki głównego bohatera, która traktuje braci podobnie do własnej córki. Inicjuje ona wspólne spotkanie przy stole, przywołując młodszego z braci słowami:

- 어 강태야! 이리와, 이리. 어여와, 어여와 앉아. ‘O, Gang Tae! Chodź tutaj, chodź. No chodź szybko i usiądź z nami.’
- 배고프지? 응? 아이고. ‘Pewnie jesteś głodny, co? Ojej.’

Kiedy bohater, nadal z wahaniem, zajmuje miejsce obok pozostałych osób, kobieta nakłada mu porcję ryżu, podaje miseczkę i mówi:

- 먹어, 얼른 먹어. ‘Zjadaj, no już.’

Mężczyzna odpowiada lekko skłaniając głowę:

- 예, 감사합니다. ‘Bardzo pani dziękuję.’

Następnie gospodyni spotkania, napełnia miseczki z ryżem pozostałej dwójce, zwracając się najpierw do starszego brata bohatera, a następnie do córki:

- 자, 상태도. ‘Masz i ty, Sang Tae’ – 자, 주리도. ‘I ty też Joo Ri.’

Starszy brat bohatera odpowiada używając formalnego zwrotu, który powtarza dwukrotnie:

- 잘 먹겠습니다, 잘 먹겠습니다. ‘Smacznego, smacznego.’

Kiedy kobieta zauważa, że młodszy z braci prawie nie sięga po przystawki, własnoręcznie wkłada do jego miseczki kawałek mięsa, mówi:

- 어, 이것 좀 먹어. ‘Spróbuj trochę tego.’

Poczęstowany odpowiada z szacunkiem:

- 예. ‘Bardzo pani dziękuję.’

Charakterystycznym elementem etykiety koreańskiej jest umniejszanie własnych zasług w przypadku osoby, która przygotowała posiłek. Można to również zaobserwować w przywołanej scenie. Starsza kobieta w rozmowie z braćmi, którzy właśnie się przeprowadzili, wspomina, że nie mogła spać martwiąc się o nich, dlatego wstała wcześniej i przygotowała posiłek z tego, co miała. Innym typowym zwyczajem,

podobnym zresztą do dawnej polskiej tradycji zwanej prynuką¹⁵, jest wielokrotne ponawianie zachęt do jedzenia przez gospodarza. W trakcie rozmowy gospodyni spotkania widząc nieśmiałość młodego człowieka, po raz kolejny sama nakłada mu do miseczki przystawkę i zachęca:

- 얼은 먹어. ‘No już, wsuwaj.’

Serialowa matka jest kobietą w średnim wieku (właściwym określeniem na takie panie jest koreańskie słowo 아줌마) wobec czego przysługuje jej prawo do posługiwania się mową poufałą¹⁶. Używane przez bohaterkę zwroty są pozbawione grzecznościowych końcówek typu -합니다 / -습니다 czy -요. Zwracając się do młodszych osób posługuje się ona ponadto neutralnym czasownikiem 먹다. Przywołując bohatera używa zaś jego imienia z poufałą końcówką -야.

Zwracanie się do kogoś po imieniu w języku koreańskim jest przyjęte wyłącznie w relacjach bliskich. W sytuacjach, gdy rozmówcy nie znają się zbyt dobrze obowiązuje odpowiednik polskiej formy ‘pan/pani’ plus imię danej osoby, w zależności od stopnia znajomości może to być nazwisko i imię lub samo imię plus -씨 np. 강태 씨. ‘Panie Gang Tae.’ Błędem jest łączenie formy -씨 z samym nazwiskiem.

Młodszy bohaterowie używają natomiast zwrotów formalnych 잘 먹겠습니다, 감사합니다 oraz 예. Ten ostatni oznacza ‘tak proszę pani/pana’ oraz w zależności od kontekstu: ‘oczywiście rozumiem’, ‘oczywiście zgadzam się’, ‘bardzo pani/panu dziękuję’, ‘na zdrowie’ itp., i używany jest, wobec starszego lub wyższego w hierarchii rozmówcy jako honoryfikatywny odpowiednik słowa 네 również oznaczającego ‘tak’, ‘jasne’, ‘dobrze’, ‘dziękuję/dziękuję’.

Podane przykłady pozwalają zrozumieć, dlaczego Huszcza przestrzega przed utożsamianiem pojęć etykiety i honoryfikatywności, mimo że oba określenia interpretowane są jako grzeczność językowa. Podając przykłady zdań: *Dziękuję panu bardzo. / Dziękuję ci bardzo. / Dziękuję.*, badacz wskazuje, że choć wszystkie trzy zdania są na swój sposób grzeczne w stosunku do adresata, to różni je właśnie nacechowanie honoryfikatywne (por. Huszcza 1996: 203).

¹⁵ Prynuką/przynuką Wróblewski określa grzeczną i często ponawianą przez gospodarza podejmującego gości zachętę do jedzenia i picia. Brak dopełnienia tego towarzyskiego obowiązku miał wykluczać dobrą ocenę przyjęcia przez zaproszonych gości (por. Wróblewski 1986: 314). W opinii Sikory: „Na wsi ten szeroko rozpowszechniony zwyczaj nosi nazwę cynstowania (krakowskie), nukania, nukacki (gwary góralskie) albo prynuki (w gwarach północno-wschodniej Polski). Okazywanie gościnności i częstowanie jest niewątpliwie przywilejem gospodarza, natomiast przynosi honor gościom. Podkreśla bowiem ich znaczenie. Na wsi dawniej bez tej zachęty nikt z zaproszonych nie tknąłby się niczego, co postawiono przed nim na weselnym stole czy podczas innej okazji” (Sikora 2018: 163).

¹⁶ Mowa poufała, która przysługuje osobom starszym wobec młodszych czy dzieci, osobom wyżej postawionym w hierarchii oraz w osobom znajdujących się w bliskich relacjach równorzędnych, określana jest jako 반말, gdzie 반 oznacza ‘pół’ a 말 – ‘mowę’. Zastosowanie tego stylu wobec osoby starszej jest uważane za nietakt.

Kolejna scena pochodzi z serialu „Hologramowa miłość” („나 홀로 그대”) wyprodukowanego w roku 2020. Główne role przypadają młodej pracownicy korporacji Han So-yeon, programiście Go Nan-do oraz tytułowemu Holo, czyli hologramowej sztucznej inteligencji.

Znajomość pary głównych bohaterów rozpoczyna się od nieprzyjemnej sprzeczki, po wprowadzeniu się mężczyzny do sąsiedniego mieszkania. Ciekawość matki kobiety, skłania starszą kobietę do zaproszenia młodego sąsiada na kolację (odc. 3). Scenka wspólnego posiłku różni się od opisanej powyżej ze względu na tożsamość bohatera. Jest on wprawdzie Koreańczykiem, lecz w wyniku adopcji większość życia spędził za granicą. Perspektywa ta pozwala na zmodyfikowanie typowego schematu. W przeciwieństwie do bohatera poprzedniej K-dramy, młody człowiek śmiało sięga po kolejne porcje dodatków, nie czekając na słowa zachęty. Mimo to matka bohaterki dopełnia przyjętych obyczajów, komentując i wielokrotnie namawiając gościa do częstowania się:

– 아유, 입에 맞나 보네? ‘Widzę, że panu smakuje.’ 저기 부담 갖지 말고요. ‘Proszę się nie wstydzic.’ 요기 밥에다 잔뜩 올려 가지고 석석 비벼서 먹어. ‘Proszę spróbować wymieszać to porządnie z ryżem.’ 요 겉절이랑 같이 한번 먹어 봐. ‘I spróbować świeżego kimchi.’

Ponieważ mężczyzna je w milczeniu, kobieta przytacza historię przygotowanego posiłku. Dopiero ten wywód skłania bohatera do wypowiedzenia oczekiwanego komplementu:

– 그럴 만하네요, 정말 맛있습시다. ‘Nic dziwnego, jest naprawdę pyszne.’

Na propozycję matki bohaterki, która po dłuższym wywodzie na temat przygotowywania posiłków dla córki i marnowania jedzenia, proponuje, że spakuje mężczyźnie część przystawek, ten przytakuje krótko:

– 네. ‘Tak, poproszę.’

Podczas, gdy matka, próbując nawiązać rozmowę, zadaje gościowi mnóstwo pytań, córka okazuje brak gościnności uporczywie milcząc. Kiedy mężczyzna rywalizując o jedną z przystawek pochłania pełną łyżkę dania na oczach rozżłoszczonej córki, matka bohaterki przyjmuje to jako komplement (wkładanie na raz dużych porcji jedzenia do ust jest w Korei powszechnym zwyczajem) i komentuje:

– 어머, 세상에, 복스럽게도 먹네. ‘O rety, ależ panu smakuje.’

Kolejną rundę zbyt osobistych pytań matki (w Korei normą jest zadawanie osobistych pytań, np. o wiek, pozycję zawodową, czy sytuację rodzinną, ponieważ bez tej wiedzy na temat rozmówcy Koreańczycy nie wiedzieliby, jakich form grzecznościowych używać w rozmowie wobec nowopoznanej osoby) przerywa córka:

– 엄마, 좀 그만... 밥, 밥 드세요. ‘Mamo, przestań... Zjedz coś proszę.’

Matka wraca wówczas do grzecznościowego namawiania gościa do jedzenia, na co bohater odpowiada tym razem w stylu formalnym:

- 어, 저기, 이것도 한번 먹어 봐. 'Proszę spróbować tego.'
- 감사합니다. 'Bardzo pani dziękuję.'

Po kolacji młodzi odprowadzają matkę bohaterki do taksówki.

Potknięcia grzecznościowe mężczyzny w postaci sięgania po jedzenie bez czekania na zachętę, używania zbyt lapidarnych i poufałych zwrotów oraz biernego uczestnictwa w rozmowie, polegającego wyłącznie na odpowiadaniu na pytania, zostają bohaterowi wybaczone przez obie kobiety w momencie, gdy dowiadują się one, że ten mieszkał długo za granicą.

Podobnie, jak w poprzedniej scenie, starsza kobieta używa nieformalnych zwrotów, pozbawionych grzecznościowych końcówek, tymczasem córka, zwracając się do matki, stosuje honoryfikacyjny czasownik 드시다 oznaczający 'raczyć jeść'. Końcówka -(으)세요 oznacza delikatny i grzeczny tryb rozkazujący i zawiera w sobie fleksyjną końcówkę -(으)시, której zadaniem jest podwyższenie rangi towarzyskiej osoby, o której mowa (por. Ogarek-Choi/Huszczka/Choi 2014: 191).

B. Przykłady ukazujące podstawowe zasady grzeczności przy stole obowiązujące w koreańskich restauracjach

Szczególnie dużo interesujących przykładów scen w restauracjach przedstawia serial „Something in the rain” (2018). Oryginalny tytuł serii „밥 잘 사주는 예쁜 누나” dosłownie znaczy: 'Kupująca mi jedzenie piękna starsza siostra' i odwołuje się właśnie do koreańskiej tradycji, gdzie starsi płacą za młodszych.

W tym miejscu należy dodać, że w języku koreańskim, zwracając się do innych osób, powszechnie używa się nazw pokrewieństwa, nie tylko wobec członków rodziny, lecz również bliskich znajomych. Koreańskie słowo 누나 'starsza siostra' jest określeniem używanym przez młodszego mężczyznę wobec zarówno starszej siostry, jak i starszej koleżanki. Młodsza kobieta w rozmowie z zaprzyjaźnioną, starszą koleżanką użyje słowa 언니 (również tłumaczonego jako 'starsza siostra'). Do starszego kolegi młodszy mężczyzna zwróci się, mówiąc: 형 ('starszy bracie'), natomiast młodsza kobieta rozmawiając z zaprzyjaźnionym starszym mężczyzną zastosuje jego odpowiednik: 오빠 ('starszy bracie'). Wszystkie te określenia są zarówno wyrazem bliskości, jak i szacunku wobec ich adresata.

Główni bohaterowie tego serialu to trzydziestopięcioletnia pracownica dużej firmy Yoon Jin-ah oraz projektant gier komputerowych, młodszy brat najlepszej przyjaciółki bohaterki, Seo Jun-hee. Na potrzeby niniejszej analizy wybrałam trzy przykłady z tej K-dramy.

Ciekawą egemplifikacją uchybienia grzeczności przy stole w sferze niewerbalnej¹⁷ jest scena (odc. 1), w której czwórka pracowników, dwie kobiety i dwóch mężczyzn jedzą

¹⁷ W Polsce niewielu badaczy podjęło się do tej pory analizy niewerbalnych zachowań grzecznościowych Koreańczyków. Temat ten analizowali przykładowo: Wierchoń (2007) oraz Janicka (2009) (perspektywa glottodydaktyczna). Żadne ze wspomnianych opracowań nie zawiera szerszej analizy zachowań niewerbalnych związanych ze spożywaniem posiłków, choć w obu można znaleźć wskazówki dotyczące kultury picia alkoholu.

wspólnie obiad w restauracji. Najstarszy mężczyzna, który jest kierownikiem zespołu sięga nagle do talerza najmłodszej współpracownicy i częstuje się jej daniem wyrażając zadowolenie, że każdy zamawia coś innego, ponieważ można wówczas spróbować różnych rzeczy jednocześnie. Chwilę później podaje brudny talerzyk po przystawce drugiej z kobiet i każe nałożyć sobie część jej dania. Obie kobiety wyglądają na bardzo nieprzyjemnie zaskoczone, żadna nie ma jednakże odwagi, by się sprzeciwić ze względu na starszeństwo oraz wyższą pozycję zawodową mężczyzny. W Korei przyjęte jest wprowadzenie się daniami podczas wspólnego posiłku, jednakże chodzi tu o dania, które umiejscowione są na środku stołu do częstowania się przez wszystkich. Podjadanie potraw z czyjegoś osobistego talerza w sytuacjach zawodowych oraz innych relacjach, gdzie nie ma mowy o bliskości, jest zdecydowanie zachowaniem niewłaściwym.

Inna scena pochodząca z tego samego odcinka pokazuje dwójkę głównych bohaterów podczas lunchu w ładnej restauracji. Kiedy bohaterka schodzi do kasy, by zapłacić za posiłek dowiaduje się, że mężczyzna, który jej towarzyszył już uregulował rachunek. Kobieta z miejsca robi młodszemu mężczyźnie wyrzuty w stylu bardzo poufałym:

– 아, 왜 댔어? 동생 주머니 뺏게먹겠다구 경선이한테 혼나겠다. ‘Czemu zapłaciłeś? Kyung-seon (prawdziwa starsza siostra bohatera) będzie zła, że objadłam jej młodszego brata.’

Mężczyzna reaguje pojednawczo na poziomie poufałym:

– 앞으루 내 점심 값, 책임지면 되지. ‘Od teraz będziesz płacić za mój lunch.’
– 아됐어. ‘Zgoda.’ – odpowiada kobieta i kończy temat poufałym podziękowaniem:
– 아무튼, 덕분에 오늘 맛있게 분위기두 밥두 잘 먹었어. ‘W każdym razie, dzięki tobie jadłam pyszny posiłek w pięknym miejscu.’

Bohaterami trzeciej sceny (odc. 2) jest pięcioro młodych pracowników podczas lunchu w lokalu. Trzy pracownice korporacji dosiadają się do stolika zajmowanego przez dwóch pracowników innej firmy (obie firmy mieszczą się w tym samym budynku na różnych piętrach, wszyscy znają się zatem przynajmniej z widzenia, co wystarczy, by dosiąść się do stolika). Relacja pomiędzy jedzącymi jest równorzędna. W kwestii obyczajów warto w tej scenie zwrócić uwagę na dwa aspekty. Pierwszym jest sposób jedzenia długich nitek makaronu, który młodzi dorośli wciągają w całości ustami, podtrzymując daną porcję klusek pałeczkami, co wiąże się z mimowolnym wydawaniem odgłosów siorbania podczas jedzenia. Jest to ogólnie przyjęty sposób zachowania (mimo że wbrew obiegowej opinii wydawanie odgłosów, typu siorbanie czy mlaskanie przy jedzeniu, nie jest w Korei zalecane z punktu widzenia zasad etykiety przy stole) ponieważ wiąże się z przesądem głoszącym, że przegryzanie makaronowych nitek skraca życie.¹⁸

¹⁸ Koreańczycy podchodzą do kwestii przesądów dość poważnie, co ma związek z głęboko zakorzenionym w kulturze koreańskiej szamanizmem, o którym pisze m.in. Jacoby (por. Jacoby 2020: 67–70).

Drugim wartym analizy elementem fabuły jest dialog znanej z poprzedniej sceny dwójki osób. Główny bohater poufale i nie dość dyskretnie pyta swoją „starszą siostrę”:

– 쌀국수 쏘 거지? 어제 도와줬잖아. ‘Zapłacisz za mój makaron? Pomogłem ci wczoraj’

Kiedy kobieta próbuje go uciszyć, młody człowiek nie okazując skruchy, rzuca jedynie:

– 잘 먹을게. ‘Smacznego.’

Ta krótka wymiana zdań sugerująca bliskość młodszego mężczyzny i starszej koleżanki prowokuje niemal natychmiastowe pytanie o ich relację (co było intencją bohatera), tym bardziej, że oboje używają mowy poufalej, podczas gdy cała rozmowa przy stole prowadzona do tej pory, odbywała się na poziomie grzecznym niepoufałym, podkreślającym dystans, z zastosowaniem przez rozmówców synsemantycznego rzeczownika -씨 (dodanego do nazwiska oraz imienia lub do samego imienia danej osoby, odpowiadającego polskiemu ‘pan/pani’). Informacja o przyjaźni sięgającej lat dziecinnych, pomiędzy starszą siostrą bohatera a koleżanką, poproszoną o zapłacenie rachunku, pozwala pozostałym natychmiast zaszufładować wydarzenie jako normę społeczną wynikającą z bliskiej relacji rodzinnej.

Wartym wyróżnienia przykładem złamania zasad niewerbalnej grzeczności przy stole jest scena (odc. 5) z powstałego w 2019 r. serialu „One Spring Night” („봄밤”). Widzimy w niej dwójkę głównych bohaterów serii: bibliotekarkę Lee Jeong-In oraz aptekarza Yu Ji-Ho w typowym, małym lokalu w sąsiedztwie. Kobieta, jedząc danie główne z głębokiego talerza, w jednej dłoni trzyma łyżkę, w drugiej zaś pałeczki. Tymczasem zgodnie z zasadami grzeczności, w przeciwieństwie do trzymania w obu dłoniach europejskich sztućców – noża i widelca, w Korei w dobrym tonie jest trzymanie wyłącznie jednej rzeczy na raz, albo łyżki, albo pałeczek. Mężczyzna posługuje się tylko łyżką.

W serialu tym (odc. 16) zobaczyć można ponadto dwóch bohaterów drugiego planu w tradycyjnej koreańskiej restauracji z niskimi stolikami. Jeden z mężczyzn wchodzi do lokalu, zdejmując buty i wybiera stół, przy którym zajmuje miejsce na macie. Gdy chwilę później dostrzega znajomego, od razu wstaje i podchodzi do stolika owego mężczyzny, aby się dosiąść. Widać wówczas ponownie, że bohater porusza się pomiędzy stolikami mając na nogach tylko skarpetki.

5. Wnioski

Podsumowując analizę przedstawionego materiału, należy stwierdzić, że przytoczone serialowe egzemplifikacje podstawowych zasad grzecznościowych, obowiązujących przy koreańskim stole, potwierdzają trafność informacji podawanych w internetowych poradnikach. W Korei Południowej dużą wagę przykładą się zarówno do sposobu podania dań, gdzie miseczki i talerzyki na środku stołu tworzą piękne kolorowe kompozycje, do umiejętności posługiwania się sztućcami, do niewerbalnych, obowiązkowych gestów towarzyszących spotkaniom, czy wreszcie do słownych zwrotów

grzecznościowych stanowiących dopełnienie rytuału. Jak pokazały serialowe przykłady nie wszystkich reguł przestrzega się bezwzględnie, jednak wyraźne naruszenie osobistej przestrzeni innego biesiadnika, np. poprzez poczęstowanie się daniem z jego własnego talerza, wzbudza niesmak nawet wśród przedstawicieli kultury dzielenia się. Uważne oglądanie koreańskich dram dostępnych w streamingu, pozwala dostrzec i poznać wiele interesujących faktów dotyczących w tym przypadku koreańskiej kultury jedzenia, które dla polskiego widza bez wątpienia są czymś nowym, a które mogą okazać się pomocne, choćby wówczas, gdy ów zechce odwiedzić jedną z koreańskich restauracji, by spróbować dań innej kuchni. Nie sposób oczywiście w jednym artykule wyczerpać tematu grzeczności przy stole, obowiązującej w Korei Południowej, niniejszy przyczynek może jednakże stać się inspiracją do przeprowadzenia bardziej szczegółowych badań, pozwalających na lepsze zrozumienie reguł grzeczności językowej i pozajęzykowej przedstawicieli tego kraju.

Wykaz literatury

- BOROWIECKI, Artur. „Neoserial, serial premium czy post soap opera? W poszukiwaniu wyznaczników dla seriali nowej generacji”. *Images* vol. XXV, no. 34 (2019): 163–171. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/i/article/view/21826/20935>. 19.9.2024.
- 104 *Niesamowite Ciekawostki o Korei Południowej*. <https://fajnepodroze.pl/korea-poludniowa-ciekawostki-informacje-fakty/>. 24.9.2024.
- CHOI, Jeong In. *Kategoria behaworytów grzecznościowych insamal w etykiecie językowej współczesnej koreańszczyzny i jej polskie odpowiedniki: w kręgu semantyki, translatoryki, pragmatyki i antropologii kultury*. Rozprawa doktorska. Uniwersytet Warszawski, 2013.
- GESTELAND, Richard R. *Cross-Cultural Business Behavior*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press – Universitetsforlaget, 2013. Print.
- HUSARSKI, Roman. *Kraj Niepokojnego Poranka. Pamięć i bunt w Korei Południowej*. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne, 2021. Print.
- HUSZCZA, Romuald. *Honoryfikatywność. Gramatyka. Pragmatyka. Typologia*. Waszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG, 1996. Print.
- JACOBY, Marcin. *Korea Południowa. Republika Żywiółów*. Warszawa: MUZA SA, 2020. Print.
- JANICKA, Izabela. „Komunikacja niewerbalna Koreańczyków na tle tradycji kulturowej. Perspektywa glottodydaktyczna”. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza* nr 15 (2009): 9–21. https://www.researchgate.net/publication/282516312_Komunikacja_niewerbalna_Koreańczyków_na_tle_tradycji_kulturowej_Perspektywa_glottodydaktyczna. 22.9.2024.
- JANKOWIAK Adam i Magdalena MICHAŁAK. „Dlaczego wszyscy gramy w czerwone światło–zielone światło? Analiza fenomenu serialu Squid Game”. *Panoptikum* nr 28 (35) (2022): 73–85. https://www.researchgate.net/publication/371337871_Dlaczego_wszyscy_gramy_w_czerwone_swiatlo-zielone_swiatlo_Analiza_fenomenu_serialu_Squid_Game. 20.9.2024.
- KACZMAREK, Rozalia. *Savoir-Vivre w Korei Południowej*. 19.12.2019. <https://prezi.com/p/8xoyhm5vqwp/korea-poudniowa-savoir-vivre/>. 24.9.2024.
- KARASIŃSKA, Agnieszka. „Pomiędzy ramówką a serialowym obżarstwem. Jak Polacy oglądają seriale?”. *Zeszyty Prasoznawcze*, t. 59, nr 1 (225) (2016): 51–63. doi: 10.4467/2299-6362PZ.16.004.5181 www.ejournals.eu/Zeszyty-Prasoznawcze.

- KONIECZNA, Ewelina. „Seriale i ich odbiór jako odbicie zmian społeczno-kulturowych”. *Dyskursy Młodych Andragogów* 22 (2021): 85–97. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/21806/1/Konieczna_Seriale_i_ich_odbior_jako_odbicie_zmian_spoleczno-kulturowych.pdf. 18.9.2024.
- Koreanka, *Czego nie można robić przy koreańskim stole?*, 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=2tlsiDOp9S8>. 19.9.2024.
- OGAREK-CHOJ, Halina, Romuald HUSZCZA i Gunn-Young CHOI. *Podręcznik języka koreańskiego, część I, kurs podstawowy*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG, 2014. Print.
- OLESIUK, Marlena. „Koreańska fala, czyli wpływ i rozprzestrzenianie się kultury koreańskiej w krajach europejskich i amerykańskich”. *Gdańskie Studia Azji Wschodniej* 19 (2021): 209–218. <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/GSAW/article/view/5631/5630>. 18.9.2024.
- PARADOWSKA, Anna. *Gramatyka języka koreańskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2021. Print.
- PASIŃSKA, Natalia. *Popularność seriali koreańskich (K-drama) po premierach filmu Parasite oraz serialu Squid Game w Polsce i na świecie*. Praca magisterska. Uniwersytet Warszawski, 2023.
- PETKIEWICZ, Mateusz. *Koreańskie zwyczaje w życiu codziennym* (14.4.2018). <https://korea-online.pl/zwyczaje-koreanskie.html>. 24.9.2024.
- Polak w Seulu, *W tradycyjnej koreańskiej restauracji* (17.2.2017). <https://polakwseulu.blogspot.com/2017/02/w-tradycyjnej-koreanskiej-restauracji.html>. 24.9.2024.
- RAWSKI, Jakub. „Wprowadzenie. Miejsce i znaczenie seriali streamingowych we współczesnej kulturze medialnej”. *Studia Filmoznawcze* 44 (2023): 7–18. https://www.academia.edu/112134460/Seriale_streamingowe?uc-sb-sw=109834721. 18.9.2024.
- SIKORA, Kazimierz. „Grzeczność polskiego stołu”. *Polska i świat przez kuchnię. Studia o dziedzictwie kulinarnym*. Red. Anna Kamler, Dorota Pietrzkiewicz i Katarzyna Seroka. Warszawa: Grupa COGITO Sp. z o.o., 2018, 157–164. <https://pbc.uw.edu.pl/13702/1/Kulinaria.pdf>. 22.1.2025.
- Słownik terminologii medialnej*. Red. Walery Pisarek. Kraków: TAIWPN UNIVERSITAS, 2006. Print.
- TACZKOWSKA, Kalina Maria. „Grzeczność językowa w XXI wieku na przykładzie polskich i południowokoreańskich programów telewizyjnych z 2020 roku”. *Etnolingwistyka. Problemy języka i Kultury* 34 (2022): 139–149. http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_17951_et_2022_34_139. 24.9.2024.
- TOKARCZUK, Olga. *Czuły narrator*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2020. Print.
- WIERZCHOŃ, Piotr. „Koreańczyk grzeczny jest”. *Grzeczność Na Krańcach Świata*. Red. Małgorzata Marcjanik. Warszawa: Wydawnictwo WaiP, 2007, 109–126. Print.
- WRÓBLEWSKI, Piotr. „Regionalizmy w języku inteligencji białostockiej”. *Współczesna polszczyzna*. Red. Halina Kurkowska. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986, 309–320. Print.
- YOU, Chang Il. „Wybrane komponenty współczesnej mentalności koreańskiej związane z grzecznością”. *Gdańskie Studia Azji Wschodniej* z. 19 (2021): 219–231. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/21292/1/You_wybrane_komponenty_wspolczesnej.pdf. 20.9.2024.
- YOU, Chang Il. *Systemy adresatywne Korei Południowej i Polski jako składnik etykiety na przykładzie sfery akademickiej i biznesowej*. Rozprawa doktorska. Uniwersytet Śląski, 2020. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/16495/1/You_Systemy_adresatywne_Korei_Poludniowej_i_Polski_jako_skladnik_etykiety.pdf. 20.9.2024.

- YOU, Chang Il. „Próba zrozumienia relacji międzyludzkich i rodzaje honoryfikatywności w Korei Południowej”. *Gdańskie Studia Azji Wschodniej* z. 13 (2018): 193–206. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/21291/1/You_proba_zrozumienia_relacji.pdf. 20.9.2024.
- ZENDEROWSKI, Radosław i Bartosz KOZIŃSKI. *Różnice kulturowe w biznesie*. Warszawa: CeDeWu Sp.z o.o., 2012. Print.

ZITIERNACHWEIS:

- MAJ-MALINOWSKA, Barbara. „Grzeczność przy koreańskim stole – podstawowe zasady etykiety obowiązującej przy stole w Korei Południowej na przykładzie informacji dostępnych w sieci w języku polskim oraz wybranych scen z koreańskich seriali streamingowych”, *Linguistische Treffen in Wrocław* 27, 2025 (I): 197–214. DOI: 10.23817/lingtreff.27-12.